

Mission Teacher
Мисия учител

ЧЕТЯЩИЯТ СТУДЕНТ, ЧЕТЯЩОТО ДЕТЕ – ЕДНО МАЛКО ПРОЗОРЧЕ, ЕДНА ВЕЛИЧЕСТВЕНА ГЛЕДКА

Мариана Мандева, Боряна Туцева,
Габриела Николова, Цветелина Ковачева
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. Чрез теоретична обосновка и споделяне на иновативна педагогическа практика на кръжок „Четящият студент, четящото дете“ – Великотърновски университет, Педагогически факултет, се доказват възможностите на неформалното образование за превръщане на четенето в начална училищна възраст в „ключ“ за хармонично, многомерно изграждане на детската личност.

Keywords: reading; primary school age; motivation; non-formal education

„Едно малко прозорче може да открие
величествена гледка.“

В. Константинов¹⁾

1. Четящият студент, четящото дете – теоретична рамка

1.1. Цивилизация на знанието – формално, неформално и информално образование

Център в съвременния свят, определян от П. Дракър като „цивилизация на знанието“⁽²⁾, е образованието – „поредица от събития, чрез които човек от природно същество се създава и самосъздава, групово битува и самобитува като знаещо и можещо културно, хуманно и социализирано същество (Radev, 2014: 70).

Днес образованието се превръща в „изключително средство за демократично развитие на човечеството“⁽³⁾ – за борба с бедността, дискриминацията, социалното изключване, за израстване на личността и изграждане на връзки между индивидите, групите и нациите³⁾.

Съвременната наука дефинира формално, неформално и информално образование. Формалното образование (formal education) е йерархически структурирано и хронологически градуирано в образователните системи. Неформалното образование (non-formal education) е всяко организирано и устойчиво

образование извън структурираното формално образование. Информалното образование (informal education) обхваща познавателна и практическа дейност, реализирана чрез индивидуална активност в наситена културно-образователна среда (Radev, 2013: 149). Чрез интегриране на формално, неформално и информално образование се гради т.нар. „всеобхватно образование“ и се насърчава учене през целия живот⁴⁾.

1.2. Четенето в цивилизацията на знанието – „ключ“ за личен и за обществен просперитет

Четенето е рецептивно речево поведение. От една страна, то изисква разпознаване на езикови елементи във възприеман текст. От друга страна, четенето е активен, интерактивен и продуктивен процес, при който читателят конструира значения – прилага общите си познания за света и изгражда и проверява хипотези за значението на четивото. Става ясно, че четенето е нещо повече от лингвистичен феномен. То е категория, свързана с комплексни множества от умения – някои са когнитивни, други са отношения, трети са манипулации.

Четенето е в основата на всеки образователен процес. Строи „мост“ към знания, опит и култура, към духовно развитие и усъвършенстване на човека. То е инструмент за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, за социално включване и гражданска активност. Обобщено казано:

– в съвременната „цивилизация на знанието“ четенето е „ключ“ за личен и за обществен просперитет.

1.3. Четящото дете в цивилизацията на знанието – от „знаене на света“ към „създаване на света“

Традиционната просветителска концепция „знаещ човек“ днес се измества от нов образователен идеал. Според П. Дракър актуалност добива представата за „работника на знанието“ – социално отговорна, активна/интерактивна, креативна и адаптивна личност, която учи през целия си живот, работи със знанието и строи „свят на нови грамотности“⁵⁾.

Тъй като езиковата грамотност – literacy⁶⁾, е трансверсална и фундаментална за формирането на всяка друга грамотност, от старта в училище „под светлините на прожекторите“ е грижата за устойчиво и удовлетворително овладяване на четенето. В единство се формират две основни групи умения:

- умения за декодиране (техника на четене);
- умения за разбиране (съзнателност при четене).

Основанието е:

– само ако тези две групи умения се изпълняват в интегрирано цяло, четенето функционира в „живата“ практика и позволява на детето „с думи да

върши дела“ в разнообразни ситуации от своя живот и да израства личностно и социално.

1.4. Четящото дете в цивилизацията на знанието – формиране на мотивация за четене в начална училищна възраст с акцент неформално образование

Мотивацията е в основата на всеки успех. Така е и при овладяване на четенето. В такъв случай, важният въпрос е:

– Как да „запалим искра“ у малкия ученик да заобича четенето?

Мотивацията за учебна дейност – в частност за четене, е система от мотиви за учене/четене или вътрешни подбуди, главно осъзнати, по силата на които се усвояват знания и умения, формират се навици и привички, изпълняват се учебни дейности, насочени към развитие, усъвършенстване и самоусъвършенстване на способностите и личността (Desev, 1999: 293).

Както всяка мотивация, и мотивацията за учене/четене може да бъде външна и вътрешна. Външната мотивация е съвкупност от мотиви, които са вътрешнозначими, но са извън структурата на конкретна дейност. Вътрешната мотивация се свързва с т. нар. „мотиви-цели“. Тя разкрива мотивационната структура на личността.

За да се формира нагласа за учене/четене, трябва да се помогне на ученика „да види“ ученето/четенето като потребност. Богат потенциал за постигане на това има неформалното образование.

Чрез интеграцията на училищни и извънучилищни културно-образователни ресурси четенето се освобождава от „самотата“ си. Става „четене заедно“ – императив на „тишината“ на традиционната класна стая. Удовлетворяват се комплекс базови потребности на малкия ученик. Насърчаването на потребността от познание се допълва със задоволяване на естетически потребности, на потребности от сигурност, принадлежност и любов, от оценка и себеактуализация (Maslou, 2001: 106 – 126).

2. Четящият студент, четящото дете – споделен опит

Ние не преподаваме велики книги. Преподаваме на децата любов към четенето на книги⁷⁾.

Ръководени от това разбиране, участниците в кръжок „Четящият студент, четящото дете“ – Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, Педагогически факултет, четем целенасочено и системно заедно с малките ученици по време на извънкласни и извънучилищни дейности от 2014 г. досега. Предаваме любовта си към четенето в училища във В. Търново, Г. Оряховица, Лясковец, Пловдив, с. Бохот (област Плевен) и др., а и извън пределите на родината (български неделни училища в Мадрид). Четем и „очи в очи“, и по дигитален път.

Представяме свои любими четива, съобразени с психологията на възрастта на малките ученици, както и с техни индивидуални комуникативни езикови и социокултурни специфики, с които се запознаваме по време на предварителен разговор с учителя. Децата носят книги от домашните си библиотеки и споделят с нас читателските си предпочитания. Четем заедно своите четива. Амбицията е:

– да се импулсира детето само да намери „своите книги“, да споделя впечатленията си от прочетеното с близки, приятели, учители и студенти, да „предава нататък“ любов към четенето.

Няма универсален сценарий на „урок по любов към четенето“, защото няма две еднакви деца, два еднакви класа, две еднакви училища. А и сценарият на „урока по любов към четенето“ често търпи промени, защото „публиката“ – малките ученици, е жива, ентусиазирана, задаваща въпроси и търсеща отговори...

Децата четат и оживено разсъждават кое е добро и зло, красиво и грозно. Уменията за рецептивно писмено общуване (четене) се формират в единство с набор компетентности, необходими на малкия ученик за настоящия и за утрешния ден – когнитивни и метакогнитивни, културни и интеркултурни, социални и емоционални. Постига се хармонично, многомерно изграждане на детската личност.

Наблюденията показват, че се подобряват постиженията по четене в условията на формалното образование и се гради „мост“ към рецептивно писмено общуване по информален път – вкл. в свободното време на детето, за удоволствие. Реализира се всеобхватно образование. Стимулира се превръщане на четенето в базисно културно умение за цял живот и се откроява перспектива за отговорен и успешен живот на ученика в утрешния ден⁸⁾.

3. Четящият студент, четящото дете – едно малко прозорче, една величествена гледка

„Животът е взаимодействие между всички възрастови групи – от баби и дядовци до връстници. Взаимодействието между тези групи спомага на обучението, създава възможност децата да намерят мястото си в обществото“⁽⁹⁾.

В този смисъл, не може единствено учителят да носи отговорност за неблагоприятния резултат в езиковата грамотност на съвременния български ученик. Непотложни са ежедневни, съвместни усилия на широк кръг четящи общности от различни социални и възрастови групи. Време е заедно да отворим „едно малко прозорче“ – насърчаване на детското четене! Това ще открие „величествена гледка“ пред българския ученик. Ето защо очакването ни е този текст да се „допише“ от читателя – и чрез дела...

Приложение

Четем заедно – деца, родители, учители и бъдещи млади учители,
април, 2017 г., ОУ „А. Страшимиров“ – с. Бохот, община Плевен

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Мъдри мисли. В. Константинов <https://bg.wikiquote.org/wiki/%D0%A3%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%E2%80%94%D0%9E%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%E2%80%94%D0%97%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5> (12.05.2017).
2. Макиариело, Дж. А. (2013). Питър Дракър, представен от Дж. А. Макиариело. Дракър за всеки ден. 366 дни в проникновения и мотивация за вършене на правилните неща. София: Класика и Стил ООД, с. 143.
3. Делор, Ж. и др. Образованието – скритото съкровище (Доклад на МКО на ЮНЕСКО). София: Свят 2001, 1996, с. 13.
4. Анализ на съществуващите политики и практики на европейско, национално и местно ниво, свързани с валидиране на умения, придобити в резултат на предходно учене. Европейска комисия – програма „Учене през целия

живот“, Хоризонтална програма, Ключова дейност 1, мярка „Подкрепа за европейско сътрудничество в образованието и обучението. София, 2012. -<http://www.refernet.bg/media/cms_page_media/9/Analiz%20validirane%20full.pdf> (17. 06. 2017).

5. Truman, T., E. P. Dutton. Managing for Future. New York: NY, 1992, p. 103.
6. Езикова грамотност (literacy) – „способност на човека да идентифицира, да разбира, да интерпретира, да създава, да обменя, да общува,... като използва отпечатани и написани на ръка материали, свързани с различни видове контекст“ (Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020). МОН, 2014. – <www.mon.bg> (22. 06. 2017).
7. “We shouldn’t teach great books; we should teach a love of reading” (B.F.Skinner). <http://bg.wikiquote.org/wiki/%D0%91%D1%8A%D1%80%D1%8A%D1%81%D0%A4%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA_%D0%A1%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D1%8A%D1%80> (22. 06. 2017).
8. За ефектите от педагогическата практика за насърчаване на детското четене вж. по-подр.: Мандева, М., Д. Гаджева. (2016). Начално ограмотвяване в променяния се свят. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, с. 96 – 99; Георгиева, П., Хр. Димитрова. (2016). Училище за четене. Педагогика, кн. 6, с. 781 – 788.
9. Плакроуз, Х. (1992). Училището – място за деца. София: Международен център за обучения и изследвания, с. 102.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Desev, L. (1999). *Rechnik po psihologiya*. Sofia: Bulgarika. [Десев, Л. (1999). *Речник по психология*. София: Булгарика].
- Maslou, E. (2001). *Motivatsiya i lichnost*. Sofia: KIBEА. [Маслоу, Е. (2001). *Мотивация и личност*. София: КИБЕА].
- Radev, Pl. (2013). *Entsiklopediya na naukite za obrazovaniето*. Plovdiv: UI “Paisiy Hilendarski” [Радев, Пл. (2013). *Енциклопедия на науките за образованието*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“].
- Radev, Pl. (2014). *Obshta didaktika*. Plovdiv: FastPrintBooks. [Радев, Пл. (2014). *Обща дидактика*. Пловдив: FastPrintBooks].

READING STUDENT, READING CHILD – ONE SMALL WINDOW, ONE MAJESTIC VIEW

Abstract. Through the theoretical rationale and the sharing of innovative Pedagogical practice of the circle “The Reading Student, The Reading Child” – University of Veliko Tarnovo, Faculty of Pedagogy proves the possibilities of Non-formal education to turn the reading in elementary school age into a key for harmonious multidimensional building of the child’s personality.

✉ **Prof. Mariana Mandeva, DSc.**

Faculty of Education
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: mandeva_m26@abv.bg

Ms. Boryana Tutseva, Student

Faculty of Education
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: bob4etu@email.bg

Ms. Gabriela Nikolova, Student

Faculty of Education
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: gabriela.n9603@abv.bg

Ms. Tsvetelina Kovacheva, Student

Faculty of Education
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: licvwest@abv.bg